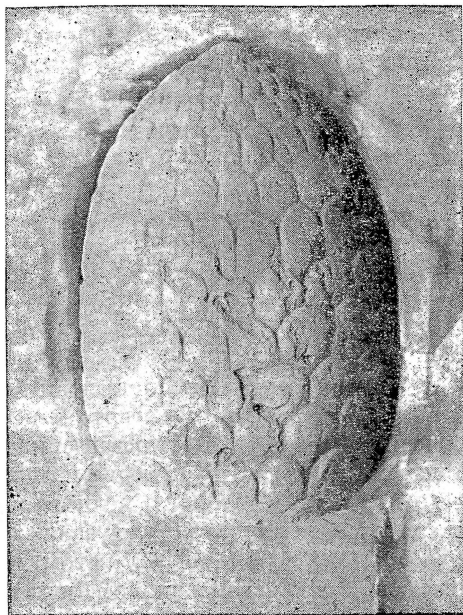

ЈЕДАН ВОЈНИЧКИ НАТПИС ИЗ СКУПА

У реону приградског насеља Влае, недалеко од моста на Лепенцу, још 1954. године случајно је био откривен надгробни споменик који је извесна Флавија Корнелија подигла свом петогодишњем незаконитом сину Титу Сатурнину¹. Са истог је места и борова шишарка из Археолошког музеја, која је вероватно служила као завршни део једног надгробног ципуса (сл. 1)². Споменик о ком ће бити речи у овом чланку пронађен је 1968 године такођер у близини малочас споменутог моста (сл. 2 и 3)³. Пошто су сви ови објекти били откопани у пресушеном кориту реке приликом вађења песка, то није без интереса да потсетимо на саопштење Еванса и Хаџи-Васиљевића да су многобројна античка сполија из Скупа била употребљена при подизању моста на Лепенцу као прост грађевински материјал⁴, и да је, сем тога, један Турчин у чијем је поседу било село Злокућани, из чисто фанатичких разлога био наре-

Сл. 1.

¹ Споменик се налази у Археолошком музеју. Публикован је (Б. Јосифовска Еден нов натпис од Скупи, ЖА IV, 1954, 366 и д. —

² Материјал: бео мермер; димензије: 62 × 58 × 20 (плинта); 80 см (вис. пиније).

³ Сад се налази у музеју града Скопја.

⁴ А. Evans, Antiquarian Researches in Illyricum, III—IV. Archaeologia 49, 1885, 86. — Ј. Хаџи-Васиљевић, Скопје и његова околина, Београд 1930, 399 заб. 8.

Он каже да је лично приметио много више остатака у самом кориту Лепенца, на његовој левој обали, него што то наводи М. В. Веселиновић (Год. М. Чупића, XX, стр. 213), који га је водио на Лепенац.

дио сељацима да све „камење са натписима” на које буду наилазили при раду бацају у реку⁵.

Материјал од ког је израђен споменик је меки кречњак, због чега се временом предња страна у великој мери излизала. Иначе сачуван је у потпуности. Задња му је страна грубо обрађена. Димензије целог споменика износе: $2 \times 0,57\text{м}$, а натписног поља $0,57 \times 0,47\text{ м}$.

Обликом споменик представља витку стелу глатких ивица која се у горњем делу завршава слободним стрмим фронтоном у чијем је врху рељефна, веома лепо стилизована палмета у функцији централне акротерије, а с десне и леве стране, на оквиру, пластичне полупалмете. Лако удубљено фронтоново поље троугаоног облика, оивичено с двеју страна уском пластичном траком, украшава осмолита розета, изведена у прилично високом рељефу⁶. У сложено профилисаном пољу је следећи натпис:

- 1 T. Abudius T. f(iilius)
 Vel(inā tribu) Priscus A-
 quileia vet(eranus)
 leg(ionis) VII C(laudiae) p(iae) f(idelis) vix(it)
 5 ann(is) LXXXV
 h(ic) s(itus) e(st).
 Felicula con(iux)
 f(aciendum) c(uravit).

Натпис је уклесан доста лепим словима, високим у првом, другом и трећем реду 4,5 см, у четвртном, петом и седмом 4, у шестом 5, а у последњем 5,5 см. Био је урезан прилично дубоко, но сад су некоја слова толико излизана да им се једва назиру контуре, на пр.: А у првом, V у другом, Q у трећем, број II у четвртном, NN у петом и С у седмом реду. Сем тога има слова која су сачувана само делимично (V у првом и трећем реду, број V у четвртном, А у петом реду). Интерпункцијски знак облика тачке употребљен је правилно. Лигатура нема.

Као и већина натписа овог периода и овај је богат подацима. Једино нису наведене године проведене на војној дужности. Ово није једини пример изостављања овог податка у ветеранским натписима обичних војника VII легије подигнутим у Скупима у I веку н. ере⁷. Можда је то овде само случајно пропуштено, а можда и намерно изостављено као непотребно, тим више што су једино припадници ове легији, изгледа, били организирано насељавани на територији Скупа.

⁵ Evans, *ibidem*,

⁶ Готово идентичан како формом тако и декорацијом је један ветерански споменик из Драчева, датиран у крај I века н. ере. (Д. В. Тодоровић, *Старинар* 7—8, 1956—7, 291).

⁷ У питању су натписи: Споменик САН 47 (1909), стр. 147, бр. 6 (Бардовци) и CIL III 8200 (Бразда). У њима је, међутим, наглашено да је дотични ветеран био *deductus*, одн. *deducticius*. Само треба напоменути да су у натпису из Бразде изостали и некоји други подаци и формуле, тако да се може претпоставити да је дедиканд још за живота себи дао подигнути споменик.

Преминули ветеран је био родом из Северне Италије, из Аквилеје⁸, која је, као што је то познато, била уврштена у трибу Велину⁹. Пошто се после отслужења војног рока није вратио у своју домовину, него је у Скупима, где је дочекао дубоку старост, био засновао свој дом, требало је да припада пролетаризираним слојем слободног италског становништва које је излаз из своје незавидне економске ситуације тражило, и једино могло да нађе, у добровољном ступању у војску¹⁰. Иако то није нарочито наглашено као у неким натписима, он је без сумње био један од оних ветерана који су узели учешћа у првој дедукцији Скупа, извршеној за време једног од Флавијеваца. Да ли је то било за време императора Веспасијана, као што је претпоставио Ritterling¹¹ и још неки истраживачи, или Домицијана — на што је још Вулић помишљао,¹² а у најновије време и Мочи¹³ — што никако није искључено, на основу епиграфске грађе којом засада располажемо, није могуће дати дефинитиван одговор.

Сва имена у натпису су латинска. Сем преномена Titus, у Скупима се сретaju први пут. Priscus¹⁴ и Felicula¹⁵ спадају у веома распрострањене когномене, што се не би могло казати и за гентилициј Abudius, који би могао бити и келтског порекла¹⁶.

Споменик је подигнут крајем I, или у првој трећини II века н. ере.

Borka DRAGOJEVIĆ — JOSIFOVSKA

UNE ÉPITAPHE MILITAIRE DE SCUPI

R é s u m é

Le monument a été mis à jour par hasard en 1968 dans le rayon de Vlae, près du pont, non loin de l'embouchure du Lepenec dans le Vardar. Actuellement il se trouve au Musée de la ville de Skopje. Quant à sa date l'auteur propose la fin du Ier siècle, ou le plus tard le premier tiers du IIe siècle de n. ère.

⁸ Аквилеја, која се спомиње и као колонија и као муниципиј, била је важан саобраћајни чвор, а извесно време и значајно војно упориште (Hülsen, RE II—I, 1895, 318 и д.; Kornemann, RE IV—I, 1900, 535).

⁹ O tribus Velina в. Kubitschek, Imperium Romanum tributim descriptum, 106.

¹⁰ Уп. Б. Геров, Романизмът между Дунава и Балкана, Годишник на Соф. Универзитет, т. XLV (1949), стр. 14.

¹¹ RE XII, 1274.

¹² Споменик САН 47, бр. 67. Вулић у коментару уз 5. ред овог натписа за абривијатуру D вели „вероватно значи Domitiana” и да је Домицијан „... јамачно или основао или обновио” колонију Скупи.

¹³ A. Mócsy, Gesellschaft und Romanisation in der römischen Provinz Moesia Superior, Budapest 1970, 67.

¹⁴ I. Kajanto, The latin cognomina, Helsinki 1965, 30, 71, 288.

¹⁵ Ibid. 26, 124, 126. Убраја га у т. зв. Wish-names (273). В. и Alföldy, PND, 202.

¹⁶ Schulze, Zur Geschichte der lateinischen Eigennamen, Berlin 1904, 66. Alföldy, о. с. 54. — Уп. и Rohden, RE I—I, 1893, 125, где се један Т. Abudius са когноменом Verus спомиње као... subpraef. classis Ravennatis.